

הישיבה המאה ארבעים ושש (קמ"ו)

ביום רביעי, כ"ז בסיוון התש"ס (11 ביוני 1980), בשעה שלוש אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים א' אבן-שושן, ש' אברמסון, ע' אורנן, ש' אירמאי, ז' בן-רחיים, ג' גולדנברג, ש' מורג, ע"צ מלמד, ש' מלצר, ד' סדן, גביע צרפתי, ח' רבין, י' רצהבי, י' שבטיאל.

החברים היועצים האדונים ח' איזק, א' ברוידא, צ' ברמאיר והגב' ש' הראבן. עובדי האקדמיה הגברות ש' בהט וו' שלומי והאדונים נ' אפרתי, א' בנדויד, י' לוי ומ' מדן.

אורחים עובדי האקדמיה האדונים צ' בושריה וי' ייבין.

התנצלו: האדונים ע' איתן, ש' ייבין, א' מגד, מ' מייזלש, י' מנצור.

סדר היום: א. ברכות והודעות

ב. הרצאת הא' אורנן "חוקר הלשון והמחשב"

ג. הצעת תקציב האקדמיה לשנת הכספים 1980

ד. ענייני דקדוק: משקל פֶּעֶלון/פֶּעֶלון

א.

הא' אברמסון: חברים אחדים התנצלו, חברים אחרים לא יכלו להגיע. הא' ייבין אינו יוצא מביתו מטעמים של בריאות, והא' ברגרין, שהפתיע אותנו בישיבה האחרונה ובא להשתתף בה, נותח לפני ימים אחדים ולא יכול להיות עמנו בישיבה זו. אני מקווה שמצבו הולך וטוב. נשתמש בהזדמנות זו לאחל לחברינו אלה החלמה ורפואה שלמה.

הא' שלו אושפז וחזר לפני כמה ימים לביתו. גם לו נשלח ברכת החלמה מהירה, שנוכל לראותו בקרוב אתנו כאן.

לנו הזדמנות טובה לברך את חברנו הא' אורבך, שספרו "בעלי התוספות" הופיע במהדורה שנייה מורחבת בימים אלה.

חברנו הא' בלאו אינו בארץ. אנו מברכים אותו לרגל קבלת פרס בן-צבי ועל הזכות שזכה להיות חבר-כתב של האקדמיה האמריקאית למדעי היהדות.

מקצת עובדי המזכירות של ירושלים, תל-אביב וחיפה נפגשו בי"ג בסיוון בתל-אביב. כך חנכנו באופן רשמי את המשכן החדש שלנו ברחוב ביאליק, ליד בית ביאליק. קבענו, שהמזכירות תיפגשנה עוד פעם אחת אולי בשנה זו, והפגישה תהיה בחיפה.

התכוננה ועדה למונחי הגינקולוגיה, וכבר ישבה בישיבה אחת. ביום א' הבא תהיה ישיבה נוספת של הוועדה. אני מקווה הפעם לעבודה אינטנסיבית, כדי שנזכה לברך על המוגמר בקרוב.

ב.

חברנו הא' עוזי אורנן נענה לבקשתנו להרצות על נושא, שהוא חדש אולי לחלק מהחברים: חוקר הלשון והמחשב.

חוקר הלשון והמחשב

רבתיי חברי האקדמיה, כבוד הוא לי לעמוד לפניכם, לדבר אליכם ולחלוק עמכם את מחשבתי על עבודת המחשב בתחום הבלשנות.

כוח הסידור של המחשב

לרוב כאשר מזכירים את שם המחשב בתחום הלשון, מיד עולה על הדעת כוח הסידור המרובה שלו. הוא יכול לארגן מלים לפי רצונו של אדם, הוא יכול לערוך מתוך טקסט רשימה של מלים לפי סדר כלשהו: לפי אלף בית, לפי אלף בית הפוך כדרך מילונים ערביים עתיקים, לפי מספר האותיות במלה, או למיין קבוצות שונות של מלים, כפי שהבלשן מבקש. בעבודה כזאת של סידור טקסטים מחדש בצורה אחרת, יכול המחשב גם להיות בררן: לקחת רק חלק מהמלים, למשל רק את אלה שהן בעלות תכונות דקדוקיות מסוימות שהבלשן מעוניין בהן; המחשב עשוי להוציא מטקסט גדול רק את המלים האלה, ובמקום לחפש בטקסט ארוך הרי לך אותן צורות מיוחדות שאתה מעוניין בהן. אם הטקסט כולו הועתק אל סרט והוא כבר כתוב במחשב, הבלשן יכול לתת הוראה: הוצא צורות אלה, ומיד תתקבל רשימה של הצורות הנחוצות לו ותיסך עבודת החיפוש המרובה.

כוח היצירה של המחשב

כאמור, המחשב מוכר וידוע למדי בתחום יכולתו זו, אבל אין זו העבודה היחידה שהוא מסוגל לעשות. כל העבודות הללו, המשותף ביניהן שאדם מרכז קבוצה של מלים והוא מקבל את אותן המלים כשהן מסודרות בסדר אחר. אין כאן יצירה חדשה, אלא רק סדר חדש.

אלא שיש עבודות מחשב שהן יצירות. אתה מכניס מלים מסוימות למחשב ואתה מקבל מלים חדשות שלא היו בו תחילה. למשל, אתה נותן למחשב צורה יסודית של הפועל, והמחשב פולט את נטיות הפועל בכל הזמנים ובכל הגופים. תחילה לא היה אלא פועל אחד בצורה מסוימת, אבל בסופה של העבודה הדפיס המחשב את כל צורות הנטייה. או למשל, אתה נותן למחשב משפט עברי, והוא הופך אותו למשפט אחר - לא רק סדר אחר של מלים יש כאן, אלא גם יצירה של משפט חדש. אפשר לצוות על המחשב ליצור משפטים נכונים מתוך רשימת מלים נתונות בצורתן הבסיסית (המילונית). בתחום הסיפור העממי אפשר למצוא נוסח קבוע על גיבורים מתחלפים. אתה יכול לתת דפוס כזה למחשב ולכתוב שמות של גיבורים ושל מעשים, והוא יפלוט סיפור שלם שלא היה קיים לפני כן. הסיפורים הם מלאכותיים, אבל מומחים בתחום הסיפור העממי אמרו שאי אפשר להבחין בין סיפור עממי מקורי ובין "סיפור עממי" שנוצר במחשב. כדאי לציין כי בכל עבודת יצירה כזאת יש תמיד חלק ראשון של סידור, לקט, עריכה, פרשנות. בלי יסודות אלה לא תיתכן גם עבודת יצירה.

על יסוד מה יכול המחשב ליצור יצירות חדשות?

לעולם יש למחשב שני מקורות מידע: הראשון הוא הקלט שמכניסים אליו. אתה מעוניין במלה מסוימת, אתה כותב את המלה ומביא אותה למחשב. זה מקור אחד למידע. מקור מידע שני - התכנית. שני המקורות האלה הם שנותנים לנו את התוצאה.

כדי לקבל נטיית פועל חייבים אפוא לתת קלט, הוא הצורה היסודית של הפועל. אבל התכנית עצמה, הטמונה במחשב, כוללת חלק גדול של מסירת הוראות דקדוקיות מה לעשות בצורת הפועל, וכיצד לקבל ממנה את צורת הנטייה. אם זו צורת עבר, ואתה רוצה נטייה, התכנית חייבת להוסיף את צורני הנטייה וכמובן לשנות את הניקוד של הקלט. תמיד חלק מסוים מהתכנית יש בו הוראות דקדוקיות; המידע הכלול בתכנית איננו משתנה. הוא צריך להיות טוב לגבי כל הפעלים. החלק המשתנה זהו הקלט. אלה הן המלים שאנו מכניסים למחשב.

בעית הכתיב של הקלט

לנו יש בעיה בקלט, בעיה מיוחדת של כתיב עברי. המידע הכלול במלים הכתובות בכתב עברי הוא מידע מועט. אתה כותב "כתב", איך ידע המחשב מה בדיוק כתבת? האם זהו קְתֵב, קֵתֵב, קֶתֵב או קִתֵב?

אני מבקש להראות לכם קריאות של מלה בת ארבע אותיות והן ה'ביית'. הקריאה הפשוטה והמסתברת היא הַבִּית. אבל מצאתי שלארבע אותיות אלה בסדר זה יש עוד חמישים וחמש (!) אפשרויות של קריאות דקדוקיות. כלומר, אם לא נצייד את המחשב במילון עברי הוא יצטרך להציע חמישים ושש קריאות שונות של המלה הזאת. מבין חמישים ושש הקריאות הדקדוקיות יש עשר קריאות של מלים אמיתיות שמצויות גם באוצר המלים העבריות ולא רק בדקדוק. כמובן, אם ניתן למחשב קלט מנוקד, אותה רב-משמעות תרד מהפרק.

קריאות אפשריות של המלה הכתובה "הבית"

ברשימה שלהלן נרשמה בסוגריים צורה קיימת בלשון. כדוגמתה יציע המחשב את קריאת הבית.

כשהמחשב מציע קריאה שהיא של מלה ממש, למשל הַבִּית או הַבִּיתָּ - לא נרשמה בסוגריים שום צורה נוספת. (ראה בקובץ ההרצאות של כנס איל"א, חיפה 1976, עמ' 431-440, נוסח מקוצר של רשימה זו ועוד הסברים.)

(א)	הַבִּית (פְּרָסֵם)	הַבִּית (אֲרָגָז)	הַבִּית (בְּרָזֵל)
	הַבִּית (פְּרָסֵם)	הַבִּית (אֶסְנֵת)	
	הַבִּית (פְּרָסֵם)	הַבִּית (חֶרְמֵשׁ)	
(ב)	הַבִּית (הַבִּיט)	הַבִּית (הַבְּטַח)	
	הַבִּית (הַבִּיט)	הַבִּית (הַרְגֵל)	
	הַבִּית (הַכִּין)		
	הַבִּית (הַכִּין)		
(ג)	הַבִּיתָּ	הַבִּיתָּ (הַבְּשָׂר)	הַבִּית (הַסְפָּר)
	הַבִּיתָּ	הַבִּיתָּ (הַבְּשָׂר)	הַבִּית (הַדְּבָר)
	הַבִּיתָּ-?	הַבִּיתָּ (הַשִּׁיר)	הַבִּית (הַשִּׁיר)
	הַבִּיתָּ	הַבִּית	הַבִּיתָּ (הַפְּרַת הַבְּשָׂוּז)
	הַבִּיתָּ (הַשְּׁטָר)	הַבִּית	הַבִּיתָּ (הַשְּׁנֵת יִשְׂרָאֵל)
	הַבִּיתָּ (הַסְפָּר)	הַבִּית (הַכְּפָר)	
(ד)	הַבִּיתָּ (הַבְּדֵד)	הַבִּיתָּ (הַבְּגוּ)	
	הַבִּיתָּ (הַבְּעֵט סוֹפֵר?)	הַבִּיתָּ (הַבְּחָה)	

(ה)	הבית (ראית)	הבית (צוית)	הבית (ערגת, ערגה)
	הבית (ראית)	הבית (צוית)	הבית (חקמת)
	הבית (צוית)	הבית (אדמת)	הבית (חשכת, חשכה)
	הבית (צוית)	הבית (ילדת)	
(ו)	הבית (הטית)	הבית (הטית)	הבית (הפרת הסדר)
	הבית (הטית)	הבית (הטית)	
(ז)	הבית? (הגמלת?)	הבית?	הבית?
	הבית? (הגמלת?)	הבית?	הבית?

כתיב חסר-ניקוד קלט

במלים אחרות, אתם יכולים לתאר לעצמכם מה גודל המעמסה על התכנית כאשר אנו מפעילים את התכנית על הקלט הבלתי מנוקד. לעומת זאת אם אנו נותנים למחשב קלט מנוקד, חלק עצום מהאינפורמציה כבר כלול בקלט.

בקלט בלתי מנוקד, התכנית צריכה להחזיק בצדה גם את המילון השלם של השפה העברית, וזאת כדי להשוות כל הצעת קריאה לאותו מילון, אך זהו לא מילון של ערכים בלבד אלא גם של נטיות, ומסתבר שהוא כולל כמה וכמה מיליוני מלים. במילון כזה צריכות גם התכונות הדקדוקיות של כל מלה להיות כתובות בצדה. כלומר אם היא שם או פועל, מהו המין, המספר וכדומה. זמן החיפוש הוא עצום; יתר על כן, כיוון שעלויות להיות כמה וכמה תוצאות, המחשב צריך להציע מספר גדול של הצעות שלעולם רק אחת או שתיים מהן מכוונות לעניין.

התקציב לעבודה כזאת של מחשב הוא ענק. אם אנו מקבלים קלט חדש שלא היה קודם, מיד עלינו לשנות את התכנית ואת רשימת המלים לפי מה שיש בקלט החדש, שאם לא כן לא תוכל התכנית לעשות מאומה במלה חדשה.

עלינו להודות בכל זאת שיש בשיטה כזאת חיסכון מסוים במקום אחר: החיסכון הוא בכתבנות של הקלט. אתה לוקח טקסט ומעתיק אותו כמות שהוא. זו מלאכה פשוטה. כל כתבנית יכולה להעתיק את הקלט.

בדבריי אלה תיארתי בערך את תכנית ה"שאלות ותשובות" הקיימת באוניברסיטת בר-אילן. בתכנית זו הקלט הוא פשוט ביותר: מה שכתוב בספר כתוב בקלט. לעומת זאת המעמסה עצומה בתכנית המחשב.

אומרים לי שזה הפרוייקט היקר ביותר שנעשה אי-פעם בישראל.

כתיב מנוקד קלט

הדרך האחרת היא לתת למחשב קלט מנוקד.

כאן אין צורך במילון, שהרי יש להניח שהטקסט איננו סתם גיבוב, אלא הוא לשון בני אדם. ומכאן, שמבין 56 הקריאות הדקדוקיות, 46 לא יימצאו לעולם בטקסט, כי הן לא קיימות בשפה. התכנית מזהה מלים על פי סימני היכר. ואין היא חייבת להשוות למלים באיזו רשימה, אין תוצאות סרק, כי אתה מכוון את הדברים לתוצאה. החיסכון הוא בתכנית. אבל לא חוסכים בהכנת הקלט. קלט מנוקד יותר קשה להכין מאשר קלט לא מנוקד. ויש עוד להעיר, כי בניקוד יש ייתורים שאינם מועילים, יש כמה דו-משמעויות שאינן מועילות, כמו קמץ, דגשים, או שווא.

עבודת המילון ההיסטורי נעשית בערך כך, אלא שניתנים בקלט רק שני הניקודים הראשונים של כל מלה. (אמנם שמעתי כי עובדי המילון מהרהרים לאחרונה, אם לא מן הראוי היה להכין קלט בניקוד מלא.) בעבודת המילון מציעה התכנית בעצמה שיוכה של כל

מלה אל מלים שכבר מוינו בעבר, אלא שכל הצעה כזאת של התכנית עוברת בדיקות נוספות בידי אדם.

לפי השיטה הנהוגה בעבודת המלון ניתנות תחילה האותיות ואחריהן סימנים לניקוד. בין כך ובין כך, אם הקלט מנוקד, התכנית יכולה להיות יותר חסכונית. עם זאת אל נשכח את החסרונות בשיטה זו, בייחוד לגבי חומר היסטורי של הלשון: הכנת הקלט המנוקד היא עבודה קשה.

קלט בכתיב פונמי

אם מודבר בעברית חדשה, בדפוס, במקום שאתה רואה יפה מה כתוב ואין לך בעיות של קריאה, שם מן הראוי לנקוט בדרך טובה יותר מאשר קלט מנוקד, והיא - להכין קלט בכתיב פונמי. כאן אנו פטורים מבעיות הניקוד. לא חשוב אם זה פתח או קמץ. אם הצלחנו להכין קלט המשקף את מבנה ההברה, זה יהיה הקלט הקל ביותר, ויש בו יתרונות רבים על פני הקלט המנוקד.

להדגמת היתרון נבחר במלה *מְסָרֵב*. בכתיב הפונמי היא תיכתב כך: *msarreb*, יש כאן שתי אותיות *r* במקום המכפל התיאורטי של האות רי"ש, אבל נזכור נא כי במקרא מצויה המלה *מְלָשְׁנִי*, כלומר *מְלָשֵׁן* בנפרד. תארו לכם את המלה *מְסָרֵב* במשקל *מְלָשֵׁן* ולא *מְדַבֵּר*. בכתיב המנוקד אי אפשר להבחין בין שני אלה, אבל הכתיב הפונמי יבחין: האחד יהי *msarreb* (כמו *מְדַבֵּר*) והשני *msareb* (כמו *מְלָשֵׁן*).

קלט בכתיב פונמי כלולה בו אפוא כל האינפורמציה של הכתיב המנוקד, ואפילו יותר ממנה. לא זו בלבד, אלא שהרבה יותר קל להכינו מאשר כתב מנוקד.

כדי לכתוב מלה בכתיב מנוקד אדם צריך להיות ידען ובקיא. לעומת זאת לכתוב מלה בכתיב פונמי אפשר ללמוד בנקל. הזמן הנדרש לאמן אדם להכין כתב בכתיב פונמי הוא לפי ההשערה כמאית הזמן הנדרש לאמנו בהכנת טקסט בכתיב מנוקד.

ועוד דבר. אם הקלט נתון בכתב מנוקד חלקית, נדרשת התערבות בלתי-פוסקת של בני אדם בכל שלב משלבי עבודת המחשב. בדרך זו השימוש במחשב היא כבמכשיר עזר בלבד, אמנם יעיל מאוד, אבל אין מנצלים אותו בכל אפשרויותיו. כוחו עמו לעבודה הרבה יותר מעמיקה. לו היה הקלט בכתב פונמי, אפשר היה לחסוך חלק גדול מעבודת האדם, עבודת הבלשן. המחשב יכול לעשות חלק הרבה יותר גדול מן העבודה הנדרשת. המחשב יכול לא רק לסדר את הקלט בצורה המבוקשת; הוא יכול גם ליצור על פי הקלט הנתון צורות חדשות שלא היו בו תחילה כלל.

שכרו של הבלשן המתכנת

כשעובדים בכיוון כזה, מתברר עד מהרה כי ערכה של היצירתיות בתכנות עולה על ערך התוצאות המבוקשות של העבודה.

שכרו הגדול של הבלשן מכתבת תכניות יצירה במחשב הוא חידוד כוחו הבלשני. בזמנו עסקתי בענייני ניקוד, כתבתי ספר וניסיתי לנסח בו כללים חד משמעיים במידת האפשר. אני מכיר תודה וטובה למז"ר הא' בן-חיים על כך שאמר לי, כאשר התחלתי לכתוב תכניות במחשב, שמן הראוי לעשות ניקוד במחשב. באותו זמן לא האמנתי שהדבר אפשרי. והנה לא עברו שנים מעטות ואינני יודע איך זכיתי לערוך תכנית כזו לניקוד.

הנה לפניכם צילום טקסט הכולל קלט שהודפס במסוף בידי אדם, ופלט שהדפיס המחשב כתשובה לו. הכתב הפונמי (באותיות לטיניות) הוא הקלט. מתחת כל שורה פונמית הודפס הפלט, באותיות עבריות ובניקוד נכון:

&OD?-

\$UROT !ELLE M\$AMM\$OT DUGMA L-QEL' B-KTAB FONE(MI, HA-NOTEN
שורות אלה משמשות דגמה לקלט בכתב פונמי, הנותן

&OD?-

PEL' B-KTAB &IBRI RAGIL, W-LO!- &OD !ELLA! \$E-HA-'EQS' MNUQQAD.
פלט בכתב עברי רגיל, ולא עוד אלא שהטקסט מנקד.

&OD?-

TODA RABBA &AL- TJUMAT- HA-LEB.

תודה רבה על תשומת הלב.

ניכר שהכתב הוא פונמי. מכפל מסומן בשתי אותיות. שם סגולי מסומן ללא תנועה אחרונה. אתם רואים את התוצאה בשורה שאחריה. מדוע לתוך המלה "הפונמי" הכנסתי בקלט סוגר שמאל? לפי כללי הניקוד המלה "הפונמי" הייתה צריכה להיות מנוקדת בצירה, פונמי. לו כתבתי בצורה פשוטה, הנו"ן היתה מנוקדת בצירה. מאחר שאנו רגילים לכתוב בסגול, הוריתי למחשב שיכתוב סגול. זוהי התערבות של הכתבן במעשה היצירה של התכנית.

התכנית יודעת הרבה כללי ניקוד. למשל, היא יודעת שאחרי ה"א היידוע בא דגש. אפשר לומר כי לקחתי את חוקי הדקדוק מן הספר והעברתי אותם לניסוח חדש, בשפת המחשב. העברה זו הראתה לי מה רב ערכו של התכנות לבלשן. "העברה" זו הייתה לכאורה משימה בלתי-אפשרית, כי החוקים שאנו נותנים לבני אדם אינם דומים לחוקים שאנו נותנים למחשב. הוא איננו מבין שום דבר ברמזה. אתה צריך לפרש לו כל דבר בדיוק נמרץ. לכן הייתי חייב לנסח מחדש את כללי הניקוד.

כדאי להדגיש משהו מן הכללים הללו: אפשר לנסח השערה ע"פ הניקוד הקיים, שבפועל, עקרונית, אין טעם. כך למשל תנועת a בהברה סגורה בפועל היא פתח. הוא הדין במלות יחס שאין בהן טעם. כיוצא בזה הנסמך של השם. זה חל כמעט רק על תנועת a. כאשר באתי לכתוב תכנית מחשב התברר שדברים אלה, שהיו לכאורה להלכה בלבד, הם עיקר גדול כאן.

ראו נא את המלים "תודה רבה על תשומת הלב". מאחר שבמלה "תשומת" אין טעם, יש לסמן בקלט מקף אחריה, ואז יבין המחשב שיש לנקד כאן תנועה קטנה.

מה שהיה בגדר תאוריה הופך כאן להוראה שימושית ברורה. כאמור, הרווח לבלשן הוא הצורך לנסח כללים חדשים שספק אם היה מגיע אליהם לולא עסק בתכנות.

בהדגמות שלהלן רואים גם כיצד עשר הקריאות השונות של המלה הכתובה הבית נכתבות בכתב פונמי באופן שונה זה מזה ופשוט ביותר. ובכתב העברי המנוקד נקבל את עשר המלים הללו מנוקדות כראוי:

H-BEIT? H-BAYT? HA-BEIT HA-BAYT H-BIYYET? H-BUYAT-?

הבֵּית? הבַּיֵת? הַבַּיֵת? הַבַּיֵת? הַבַּיֵת?

&OD?-

H-BIYYATTA=? H-BIYYATT? H-BUYATTA=? H-BUYAT?

הַבַּיֵת? הַבַּיֵת? הַבַּיֵת? הַבַּיֵת?

מכתיב פונמי לכתיב חסר ניקוד

יש בידינו גם תכנית אחרת, הנותנת פלט עברי בכתב בלתי מנוקד כשהקלט הוא פונמי. זה שימוש חשוב לקונקורדנציות. למשל, בספרו של הא' ב'ר-חיים על השומרונים, אפשר היה לעבד את המלים, לסווגן, לערכן ולקבוע את מקומן לפי הכתיב הפונמי שלהן, כשהתוצאה הסופית תהיה - עברית באותיות עבריות. דוגמה לתכנית זו ניתנת בשורות הבאות. הפלט שלה הוא באותיות עבריות, לפי כללי הכתיב חסר הניקוד. אם אתה מכניס טקסט כזה, תוכל למיין אותו בקלות על פי תכנית פעולה כרצונך, ולבסוף תקבל את הכול באותיות עבריות נעימות למקרא. מה שנעשה בפנים המחשב אינו נוגע לאיש: את התוצאה מקבלים באותיות עבריות.

הנה דוגמא בתעתיק פונמי ואחריה הפלט העברי:

« ~~OTIYOT HA-\$IMMU\$~~, HAYNU H~~HA-YIDUA~~, MILLOT HA-YAXAS HA-Z'IROT B, K-, L, 'O BA-, KA-, LA-, MI- 'O ME-, \$E- L-\$I'BUD, W~~HA-XIBBUR W-DOMEIHEN, MUPRADOT MIN HA-MILLA \$E-'AXREIHEN B-MAQQAP.~~ (KLAL ZE 'EIN XOBA MLE'A LI\$MOR 'OTO. HA-'EQS' YITQABBEL KA-RA'UY GAM 'IM LO' YIKKATEB HA-MAQQAP, 'ABAL L-\$EM BHIRUT W-L-COREK 'IBBUD L\$ONI YE\$ LIR\$OM 'OTO B-KOL MIQRE.)

'OT \$E-YE\$ LAH CURA SOPIT \$ONA, KA'A\$ER ROCIM LIKTOB 'OTAH BODEDET B-CURATAH HA-LO' SOPIT, KGON F- L'UMMAT F, KOTBIM MAQQAP (-) 'AXAREIHA=. W-KEN KOTBIM MAQQAP K\$EROCIM LIKTOB 'OT \$IMMU\$ \$E-YE\$ TNU'A 'AXAREIHA= B-NIBDAL MIN HA-MILLA 'ACMAH, KGON MI-, ME-, \$E-, BA-, KA-, LA-. >>

>> "אותיות השימוש", היינו ה" היידוע, מלות היחס הזעירות כ, ב, ל, או ב-, כ-, ל-, מ או מ-, ש לשעבוד, ו" החיבור ודומיהן, מופרדות מן המלה שאחריהן במקף. (כלל זה אין חובה מלאה לשמור אותו. הטקסט יתקבל כראוי גם אם לא ייכתב המקף, אבל לשם בהירות ולצורך עיבוד לשוני יש לרשום אותו בכל מקרה.)
אות שיש לה צורה סופית שונה, כאשר רוצים לכתוב אותה בודדת בצורתה הלא סופית, כגון פ לעומת ף, כותבים מקף (-) אחריה. וכן כותבים מקף כשרוצים לכתוב אות שימוש שיש תנועה אחריה בנבדל מן המלה עצמה, כגון מ, מ-, ש-, ב-, כ-, ל-. <<

בבעית כוח היצירה הלשוני של המחשב דנתי בכמה חיבורים:

* "אחזור ועיבוד מידע עברי באותיות לטיניות", קובץ ההרצאות, הכנס הארצי ה-11 של איל"א, 1976, עמ' 431-400.

* "המחשב כ'דקדוק יוצר' של העברית", קובץ ההרצאות, הכנס הארצי ה-13 של איל"א בשילוב עם ועידת ירושלים ה-3 לטכנולוגיה של המידע, 1978, עמ' 75-84.

* "Generating & Transforming by a Computer Without a Dictionary", Association of Literary and Linguistic Computing (ALLC) Bulletin, Vol 6 (1978), PP. 280-291.

* "Computing Hebrew 'Pointed' Writing", Proceedings of the International Conference on Literary & Linguistic Computing, Rishpon, 1979, PP. 329-335.

* "המחשב לרשותכם, מדעי הרוח", האוניברסיטה (בדפוס).

הא' אברמסון: הצעת התקציב הונחה על השולחן, ועמה גם דף של דברי הסבר.

הא' אפרתי: אבקש את סליחתכם, שהתקציב הוגש ברגע האחרון. בסדר היום של הישיבה לא נכלל הסעיף על התקציב, משום שאנו תלויים כמעט לחלוטין בנתונים הכספיים, שאנו מקבלים ממשד החינוך. הגופים המכובדים מתבקשים לאשר תקציב, אבל אין לנו לומר הרבה, לא למליאה ולא למנהלה, בעניין זה. זה שנתיים לאחר שאושר תיקון בחוק האקדמיה, שהאקדמיה מקבלת את התקציב על פי הניסוח בחוק: "הוצאות המוסד יכוסו מאוצר המדינה והיו כלולות בתקציב המדינה". סעיף זה בא במקום הסעיף שדיבר על "השתתפות המדינה בתקציב המוסד". לפי סעיף זה אנו מקבלים את "מלוא הצרכים" על פי בדיקה של משרד החינוך והתרבות, ולא על פי רצונה של האקדמיה להתפשט ולהתרחב.

בשנה זו, כמו אשתקד, העקרונות שהיו מונחים ביסוד הצעת התקציב הם העקרונות של צמצומים וקיצוצים. התקציב המקוצץ שנקבע במשרד האוצר מועבר למשרדים השונים, שאנו חלק קטן מהם.

העקרונות הבסיסיים, שעל פיהם התקציב מורכב, הם: (א) כוח אדם, שהוא סעיף נכבד ומרכזי בצד ההוצאות. בסעיף זה מכסה המשרד את ההתייקרויות לפי עליית המדד ותשלום תוספות היוקר; (ב) התפעול, סעיף אשר צריך לשקף את הפעילות המדעית של האקדמיה, הפרסומים, בעיקר הדפסות, וכן את התחזוקה השוטפת. בסעיף זה האקדמיה חייבת לספוג את ההתייקרויות בלי שתקבל כיסוי להן ממשד החינוך. בסעיף כוח אדם תקבל האקדמיה השלמה במשך השנה; בסעיף התפעול תהיה חייבת לצמצם ולקצץ. התקציב מראה על גידול של 60% בהשוואה לאשתקד, רובו ככולו מיועד לכוח אדם, שלגביו אנו מקבלים החזר הוצאות.

בצד ההכנסות מופיעים מוסדות מספר כמו קרן הזיכרון, הסוכנות היהודית, קרן מץ. מגופים אלה טרם קיבלנו אישור סופי לאומדן ההכנסות שייחסנו להם בתקציב. אני מקווה, שהאקדמיה תקבל את הסכומים האלה. אם לא יגיעו הסכומים האלה, תיאלץ האקדמיה להצטמצם גם מעבר למה שמופיע בתקציב שהוגש לכם. אני רוצה לבאר את הסעיף "מכירות". אלה מכירות של פרסומי האקדמיה. בכספים אלה האקדמיה רוכשת צילומים של כתבי-יד מספריות העולם.

הא' אירמאי: גם הטכניון משתתף בתקציב בסכום די נכבד.

הא' אפרתי: לא הבאנו זאת בצד הכנסות, כי סכומים אלה מתקזזים בצד ההוצאות.

הא' אירמאי: הטכניון נושא ב-50% מהוצאות הלשכה בחיפה. הוא נותן בניין ושירותים. אם זו בעיה של קיזוז, מוטב שהסכומים יופיעו בשני הצדדים.

הא' אייק: מה טיבה של ההכנסה המופיעה על שם רשות השידור? האם היא איננה מתקזזת? מה רשות השידור נותנת, ומה היא מקבלת?

הא' אפרתי: היא מקבלת ייעוץ לשוני. היא מקבלת אדם, שהוא יועץ לשון, והיא מחזירה את משכורתו. נבדוק את השאלה שנשאלה בעניין הטכניון.

הא' מורג: לסעיף 1 - עבודה מדעית - יש פירוט. אם המילון הוא עבודה מדעית, מדוע לא יכונה גם הוא "שירות לציבור"?

הא' אפרתי: הכוונה ברורה.

הא' מורג: הובעה בעבר משאלה, שלהצעת התקציב תצורף טבלה המראה את היחס, באחוזים, בין סעיפי ההוצאה השונים בתקציב האקדמיה.

הא' אפרתי: ב"עבודה מדעית" הכוונה לעבודת המזכירות המדעית, שעבודתה היא בתחומי מינוח, דקדוק ושירות לציבור. אפשר להגיש את הנתונים גם באחוזים. התקציב מחולק לשני סעיפים מרכזיים: הוצאות כוח אדם בסעיפים השונים; הוצאות תפעול. ההוצאה לכוח אדם בעבודה המדעית מגיעה ל-2.8 מיליון לירות. בסעיף התפעול ההוצאה על עבודה מדעית - פרסומים, הדפסות, הוצאה לאור - קצת למעלה ממיליון לירות. שני המספרים האלה נותנים את התמונה. בדף ההסברה הדגשנו, שחלק נכבד בעבודתו של מדור המיכון מתרכז בזמן האחרון בהכנת מפתח לכל המינוח והקביעות של האקדמיה וזועד הלשון, בטיפול בטקסטים מנוקדים במחשב, בעיצוב אותיות להדפסות המחשב. פעולות אלה של מדור המיכון משרתות היום את הפעולה המדעית.

הא' שבטיאל: מה מידת חלקן של רשויות מקומיות שונות והסתדרות המורים: האם הייתה פנייה ישירה אל הסתדרות המורים?

הא' אברמסון: היינו תמימים, וזימננו לאקדמיה אנשים שדעתם נשמעת בגופים שהזכרת. הם יעצו לנו עצות טובות - לכתוב מכתבים לפלוני ולאלמוני. כתבנו מכתבים אלה. תוצאה מעשית, לצערי, לא הייתה. לא נתקבלה תשובה אחת, שאפשר להתפרנס ממנה.

הא' שבטיאל: הייתה תשובה שלילית?

הא' אברמסון: יש מועצות שלא ענו. ממרכז השלטון המקומי הייתה תשובה שלילית. היו חברים שאמרו, שזוהי עבודת חינוך, שלא תהיה לה תוצאה. בכל זאת האמננו.

הא' אבן-שושן: לסעיף הראשון - עבודה מדעית - אני מציע להוסיף: "שוטפת", עבודה מדעית יום-יומית, כדי להבדיל מעבודת המילון, שהיא עבודה קבועה.

הא' בן-חיים: כאשר אני רואה את תקציב האקדמיה אני נבהל מן המספרים. אשרינו שהממשלה והמדינה קיבלו עליהן אחריות לעבודת האקדמיה, שאלמלא כן, מי יודע, איזה חלק מהעובדים המדעיים השכירים היינו צריכים לפטר. יש לנו תקציב קבוע, שאינו מחייב אותנו לפטר אנשים בשלב זה. לעומת זאת נפגע מאוד תקציב הפעולות, ההדפסות והמילון. המיכון הוא הוצאה יקרה **בדולרים**.

לא זו בלבד שפנינו לנדבנים בעבר ולא נענינו, אלא שהיום ידינו כבולות כמוסד ממלכתי. יש אפשרויות אחרות, שלא להפסיד את ההישג שהמדינה אחראית לאקדמיה. אחת הדרכים היא לשתף מוסדות בפרסומי האקדמיה. אלה הן דרכים, שאין הכסף ניתן לקיומו של המוסד, שכן קיום המוסד מובטח במסגרת החוק. לא זו בלבד שלא הצלחנו בפניותינו, אלא שהיום אנו פועלים בתנאים אחרים. אנו באים אל בעלי הדין. החוק מחייב לקיים את האקדמיה. האוצר, המדינה, נותנים לנו לחיות, שלא לפטר אנשים. לפעולות עצמן צריך לחפש מקורות.

ה צ ב ע ה

15 -	בעד הצעת התקציב
1 -	נגדה

הצעת התקציב לשנת הכספים 1980 אושרה.

הא' ברוידא: אין בהתנגדותי משום ביקורת על דברים שנעשו, ולא על ההגשה. רציתי להביא באופן סמלי את תימהוני וגם את מחאתי על עצם ההשגה הקטנה שיש בכל התקציב הזה לעבודת האקדמיה - על אחת כמה וכמה שזכינו, כפי שאמר הא' בן-חיים בצדק, שעניין זה הוטל על שכמה של המדינה. נראים הדברים כאילו מצאנו מקור חדש קבוע, אך לפי מתכונת התקציב הדל, הצייקני, של העבר. ואולם מן הראוי היה לתרגם את הדברים לאותה לשון ולאותה מתכונת שתאים לחשיבותה של האקדמיה לעם, למדינה ולדחיפות של העניינים המוטלים עליה. איני רואה טעם למנות כאן את הדברים שהאקדמיה עושה או אינה עושה, ושאין מאפשרים לה שתעשה אותם במסגרת התקציב הדל הזה.

ד.

הא' בן-חיים: במקומו של יו"ר ועד הדקדוק, הא' בלאו, השוהה בחו"ל, עליי להגיש את החלטת הוועדה. אקדים כמה מלים להצעה זו.

מאז קיומה של האקדמיה, ועוד לפני כן, קיימת ועדה לדקדוק, שתפקידה לסקור את כל הבעיות בדקדוק העברי לגבי הוראת הלשון בבת-יהספר, ולהכריע בכל השאלות שיש בהן ספקות, כי זה בעצם תפקידה של האקדמיה, לקבוע הלכות לשון. במשך שנים אלה כמעט שהשלמנו את כל הדיונים בפרשת השמות על משקליהם ועל תנועותיהם. כידוע לכם, במשך השנים פרסמנו כללים שאף הוגשו לציבור בצורת חוברות; על הקמץ, הפתח. לא נותר לנו הרבה כדי לגמור את העבודה על השם ולגשת לדיון בפועל. אבל העבודה מופרעת פעם בפעם ואינה רצופה כל כך בגלל שאלות העולות מן הציבור ומוגשות לוועדה ולמזכירות השונות, וגם לרגל הצורך לנקד מילון ממילוני האקדמיה.

אחת השאלות שעלתה לפני כמה שנים - לאחר שהייתה מחלוקת בציבור ונתבקשה הדרכה - הייתה: האם נכון לומר פִּתְרוֹן? הוועדה לדקדוק הייתה צריכה לסטות מעבודתה השיטתית, לעבוד כלל אחרי כלל, ולתת את התשובה. הוועדה לדקדוק מצאה, שאם השאלה עולה, צריך לחקור בה, לברר אותה ולהציע הצעה לפני המליאה.

לפני כמה ישיבות הוגשה הצעה והחברים התלבטו בה. לא הייתה דעה מוסמכת על ההצעה, אלא נתפלגו הדעות. דעת הרוב הייתה, שאין נפקא מינה. יכול אדם לנקוט כל שם בכל אחד מן המשקלים; שהרי ממילא בנטייה משקל פִּעְלוֹן הופך להיות פִּעְלוֹן. דעת המיעוט הייתה, שאין הדבר כך. הואיל ומדובר במשקל חי, אי אפשר לומר, שבכל שם מותר גם כך וגם כך. היו גם סעיפים אחרים בהצעה שהובאה. המליאה דנה בשאלה, ולא קיבלה את דעת הרוב. היא החליטה, שיש צורך שתגדיר האקדמיה אימתי פִּעְלוֹן משמש ואימתי פִּעְלוֹן. משנתקבלה החלטה זו, לא היה טעם להביא את שאר הסעיפים, והוחזר העניין לדיון בוועדה.

לאחר דיונים הגענו להצעה שלפניכם. ההצעה מבוססת על רשימות שהיו, על דברים שנשמעו במליאה, על חומר שסיפק לנו הא' אירמאי. כל זאת סקרנו והגענו להצעה זו שהובאה לפניכם.

למעשה לא הייתה השאלה קשה כל כך. על הפרטים ניתן להתפשר. אחת השאלות הייתה של ניסוח - מה הן הבחינות שאנו רוצים, שעל פיהן ידע אדם לקבוע אם המשקל הוא פֶּעֶלון או פֶּעֶלון. היו שסברו, שיש ללכת לפי התוכן, כלומר לפי תכנים סמנטיים שונים שיש למשקלים אלה. מצב זה אינו אפשרי. מדובר בלשון העברית, שהמורפולוגיה שלה קשוחה, אבל התכנים משתנים במרוצת הדורות. נקיטת הבחינה הסמנטית הייתה יוצרת סיבוך גדול. למעשה נוח יותר להיאחז בקריטריונים אחרים.

הייתה בעיה של הנמקות. חברים יכלו להתפשר על עובדות; כלומר על מה הם רוצים שייאמר. הם לא התפשרו בנקל על הנמקות. נמנענו עד כמה שאפשר מהנמקות תיאורטיות כי אנו מעוניינים בהלכה פסוקה.

נעבור עתה להצעת הוועדה, כפי שהובאה בהודעה למליאה, וזה לשונה:

"בישיבת המליאה מ"ב' בניסן התש"ם (19 במרס 1980) הוחלט, שבלשון העברית קיימים שני משקלים נפרדים, פֶּעֶלון ופֶּעֶלון, שאינם נתונים לחילוף חופשי. הוטל על הוועדה לדקדוק לקבוע, אילו שמות באים במשקל פֶּעֶלון ואילו במשקל פֶּעֶלון.

הוועדה דנה בכל השמות השייכים לשני המשקלים והחליטה:

(א) אינם עניין לכאן שמות דוגמת עֶקְרוֹן¹, סֶפְרוֹן², ולא שמות מעין הַמְנוּן, פְּגִיּוֹן, טְמִיּוֹן, סְגֻנוֹן³, ולא שמות מעין גְּדָרוֹן, צְפֻעוֹן⁴ וכדומה.

(ב) אשר לחלוקת השמות לפי שני המשקלים, הוועדה מציעה:

1. שמות במשקל פֶּעֶלון במקרא יהיו במשקל זה גם בלשון ימינו.
2. שמות במשקל פֶּעֶלון במקרא יהיו במשקל זה גם בלשון ימינו, אבל השמות חֶסְרוֹן וכֶשְׁרוֹן יהיו כשרים גם במשקל פֶּעֶלון: חֶסְרוֹן, כֶּשְׁרוֹן.

ואלה המלים השקולות במשקל פֶּעֶלון:

בדיון, גלשוו, דמיון, הזיוו, חביוו, חלבוו, חלמוו, חסרוו (גם חֶסְרוֹן), חציוו, חשבוו, יתרוו, כפיוו, כשרוו (גם כֶּשְׁרוֹן), סבלוו, סרחוו, עֶלְבוּ, פתרוו (גם פְּתָרוֹן), פדיוו, פזמוו, פֶּעֶמוֹן, פריוו, צביוו, קמרוו, קשיוו, רָעִיּוֹן, רפיוו, שויוו, שלטוו.

ואלה השמות, השקולים במשקל פֶּעֶלון:

בזיוו, בטאוו, בטחוו, בצרוו, גזרוו, גליוו, גרעוו, דכאוו, דראוו, הגיוו, זכיוו, זכרוו, חדלוו, חורוו, חזיוו, חלדוו, חסכוו, חסרוו (גם חֶסְרוֹן), חפזוו, ירקוו, כחלוו, כליוו, כשלוו, נכיוו, נצחוו, נקיוו, עורוו, עזבוו, עלפוו, עפרוו, עצבוו, ערבוו, ערגוו, עשרוו, פסיוו, פקדוו, פרעוו, פתחוו, פתיוו, צמאוו, קמחוו, קבעוו, קקאוו, ראיוו, רויוו, רקבוו, רשיוו, ראיוו, שברוו, שגיוו, שגעוו, שדפוו, שטפוו, שכחוו, שכחוו, שכלוו, שכרוו, שממוו, תאבוו, תמהוו.

הערה. הוועדה עיינה ברשימתו של הא' אירמאי ומצאה, שהיא כוללת שמות רבים, מהם נדירים ומהם מונחים מיוחדים. החלוקה בכללה הולמת את כוונת הוועדה. בירור מדויק של כל השמות ייעשה לאחר החלטת המליאה.

1. הגזור מן השם עֶקֶר, ולא מן השורש או הפועל עקר.
2. הגזור מן השם הסגולי סֶפֶר.
3. שמוצאם לוועזי.
4. שמות בעלי חיים.

ציינו שמות, שאינם עניין לכאן, עם דוגמאות. אנו מדברים על שמות שיש להם קשר סמנטי וקשר מורפולוגי לשורשים.

אנו אומרים, ששמות במשקל פֻּעְלוֹן במקרא יהיו במשקל זה גם בלשון ימינו, אבל השמות "חסרון" ו"כשרון" יהיו כשרים גם במשקל פֻּעְלוֹן: חֶסְרוֹן, כְּשָׁרוֹן. איננו מציעים שתקשיח האקדמיה את לבה, ולא תכיר בעובדה שהמלים האלה כבר השתרשו בדיבור ובספרות.

משהחלטנו שיש צורך בשני משקלים, היה צריך למנות את המלים. הוועדה מנתה את המלים. ייתכן שיש עוד מלה אחת או שתי מלים, שלא מצאה. ואני חושב, שלא זו הבעיה. לפנינו בעיה כללית. לאחר שתקבל המליאה הצעה, ברור, שיש לנסח אותה בצורה מדויקת יותר על ידי ועד הדקדוק. המליאה מחליטה על עקרונות, והניסוח ייסמר לוועד הדקדוק. "ואלה המלים במשקל פֻּעְלוֹן" – עליו לומר, שיש חברים החושבים, שכמה מן המלים הבאות בסעיף זה יכולות להיות במשקל האחר, למשל קֶשֶׁיוֹן ואפילו פְּדִיּוֹן (נמצא מנוקד בספרות). כיוון שרוב החברים ביקשו לקיימן בשווא, ויתר מיעוטים, והכלל מוצע בהסכמת כל החברים. המלים במשקל פֻּעְלוֹן הן מועטות. לא היו ספקות לגבי פֻּעְלוֹן.

הא' ברויזא: בכל המילונים מופיע רְוִיּוֹן (בשווא).

הא' בן־חיים: כאשר אנו מחליטים על "פֻּעְלוֹן", לכאורה ההבדל הוא רק בקמץ; ולא היא, שכן בנטייה הדגש בטל. דבר זה מחייב אותנו לחשוב על מלים אחרות. אני מזכיר את המלה אֶרְוֹן – בספרות העברית המודרנית יש מלה אֶרְוֹן (איכר קטן). מה יהיה הריבוי? מצאתי במילון: אֶרְוֹנִים, ומצאתי גם אֶרְוֹנִים. או "איגרא רמה" – מן אֶרְוֹן בעברית היינו צריכים לומר אֶרְוֹן. הריבוי ודאי לא אֶרְוֹנִים. או מלה כמו כָּרַר – המלה אינה בשווא בלבד, אלא גם בדגש: כָּרְרִי. צריך להביא בחשבון גם עניין זה. ויתרנו על ההצעה לומר, שלגבי כל המלים החדשות אנו ממליצים להעדיף משקל פֻּעְלוֹן. ויתרנו על ההמלצה הזו, כי רצינו לדעת, אם הדרך שהלכנו בה מתקבלת על הדעת, ואילו מלים החברים רוצים להעביר מכאן לשם ולהפך.

הא' אבן־שושן: שמעתי זה היום ברדיו שיחה על הקונגרס הבין־לאומי לעניין תאומים. הקריין ראיין את הד"ר גוטמן, שהיא מומחית לעניין זה. הקריין שאל: האם יש דְּמִיּוֹן בין תאום לתאום? והתשובה: יש ביניהם דְּמִיּוֹן מוחלט. שמענו מצד אחד דְּמִיּוֹן, ומצד שני דְּמִיּוֹן. זו דוגמה מאלפת לצורה שצריך להחליט, דומני, והאקדמיה הרוצה להשפיע על הציבור, אינה צריכה לחשוש מלפסוק הלכה ואל לה לפסוח על שתי הסעיפים. זה חל גם על ההצעה לומר חֶסְרוֹן, אבל מותר גם חֶסְרוֹן, או כְּשָׁרוֹן שיהיה כשר גם במשקל פֻּעְלוֹן, או רְשִׁיּוֹן ורְשִׁיּוֹן. אני מציע כמושכל ראשון, לא להסס, אלא לומר בפה מלא: כך פסקה האקדמיה. מי שאינו מדבר כך, אינו מדבר לפי קביעות האקדמיה. הוא הדין לגבי המלים השגורות האחרות – פתרון, רשיון, כשרון, חסרון. אני מציע להחליט, לכאן או לכאן.

אשר להצעה שהוגשה לפנינו כאן נראה לי, שחסר כאן סעיף שלישי, להשלמה, על חלוקת השמות: מה דינם של יתר השמות שאינם במקרא? הוועדה כאילו התעלמה מהם. אני מציע להוסיף סעיף שלישי: "שמות מקראיים שאין להם הכרע מן המקרא, וכן שמות חדשים – יישקלו במשקל הרווח ביותר בספרות, במילונים השימושיים ובלשון המדוברת". אני מציע שני תיקונים נוספים. בסעיף 4, שנזכרו בו שמות בעלי חיים, אני מציע להוסיף גם "צמחים".

הא' בן־חיים: כל זה כתוב בהצעה.

אשר לניסוח, צריך להעביר זאת לוועדת מנסחים. לא זו הבעיה. בהצעת הוועדה יש שלוש הנחיות: שמות במשקל פֻּעְלוֹן במקרא יהיו במשקל זה גם בלשון ימינו; הוא הדין שמות במשקל פֻּעְלוֹן במקרא. אחר כך באה רשימה מנותקת מן המקרא ומלשון חכמים. זו רשימה של מלים הקיימות בלשון. שום דבר לא הוחסר.

הא' אבן־שושן: לא ברור כל עיקר, על יסוד מה קבעה הוועדה שכל הרשימה הזו תהיה במשקל פֻּעְלוֹן או פֻּעְלוֹן? לפי הצעתי נקבע זאת על יסוד השכיחות.

הא' בן־חיים: איני ממליץ לפני האקדמיה לעשות מלאכה, שאין היא יכולה לעמוד בה. שכיחות, מציאות, מילונים מקובלים - איש לא בדק מה מקובל, מה מצוי, מה שכיח. נמנענו מהנמקה.

הא' אבן־שושן: מילוני האקדמיה.

הא' בן־חיים: האקדמיה צריכה לומר באופן ברור. אני ממליץ שלא נשתמש בהנמקה הזו.

הא' אבן־שושן: מדוע למשל דְּמִיּוֹן? על יסוד מה?

הא' בן־חיים: שתי הצורות אינן משובשות. נתקבלה דעת הרוב. אני מבקש מן המליאה, שלא להביא הנמקות שאי אפשר לעמוד בהן.

הא' רצהבי: הערותיי נוגעות לשלושה ערכים בלבד. לגבי המשקלים עצמם מן הראוי להעיר ששניהם היו חביבים על ר' סעדיה גאון, ופיוטיו משופעים מהם. איני יודע אם הוועדה ניצלה את פיוטיו כאחד המקורות לצורכי עבודתה. לגבי שמות חדשים, שאין להם מסורת ניקוד, יש להכריע לצד פֻּעְלוֹן. "זכרון" מופיעה שתי פעמים בספר קהלת במשקל פֻּעְלוֹן, ויש להתיר אפוא גם צורה זו.

הא' רבין: נאמר, שפֻּעְלוֹן ופֻּעְלוֹן הם משקלים שונים, ושמתה ואילך לא ייווצרו שמות חדשים לפי משקל פֻּעְלוֹן.

הא' בן־חיים: זה לא כתוב. לא אמרנו זאת.

הא' רבין: אם שני המשקלים הם שונים, יש ברשימה לפחות דוגמה של שתי מלים שונות, שאחת מהן פֻּעְלוֹן והשנייה פֻּעְלוֹן, והן - חֲזִיּוֹן, חֲזִיּוֹן. האם אנו יכולים לומר, שאלה הם שני משקלים שונים, ואפשר ליצור מלים חדשות לפי הבחנה בין שניהם? למלה צְבִיּוֹן יש משמעות מסוימת בעברית, שהיא אינה המשמעות המקורית. אדם יכול ליצור מלה צְבִיּוֹן, שאמנם יהיה בה קושי מסוים, כי ברבים יהיה צְבִיּוֹנוֹת בשניהם, אבל חלק גדול של המלים האלה מופיעות בעיקר ביחיד. האם דעת האקדמיה היא, שאפשר ליצור מעתה ואילך בוועדות מלים כמו חֲזִיּוֹן, עֲלָבוֹן, רֵאיוֹן, שֶׁלְטוֹן, במשמעויות שונות מן המשמעויות שיש כאן? על כך צריך לקבל תשובה.

הא' בן־חיים: אמרתי את התשובה, שהוועדה לא הסכימה להכניס הבחנות סמנטיות בין המשקלים "פֻּעְלוֹן" ו"פֻּעְלוֹן".

הא' רבין: אין שני משקלים.

הא' בן־חיים: דננו במורפולוגיה.

הא' רבין: אנו יודעים, מהי המשמעות הפורמאלית של משקל פֶּעֶלון. אם אתה מעיין ברשימה, אי אפשר לבוא לידי הסכמה, שיש משמעות כללית. אם אין משמעות כללית, זה כמו פֶּעֶל ופֶּעַל. לפי חוקי הלשון העברית מותר היום, אחרי החלטה זו, ליצור מלים לפי פֶּעֶלון, ומלים אחרות לפי פֶּעֶלון. יש כאן מלה חֶלְמוֹן. האם איני יכול ליצור מלה כמו חֶלְמוֹן? האם זה רק הבדל סמנטי? האם ליד המלה כֶּשֶׁרֹן איני יכול ליצור מלה כֶּשֶׁרֹן מן "כֶּשֶׁר"? ה"כֶּשֶׁרֹן" במסעדה? מותר בהחלט ליצור מלים חדשות, או שצריך לאסור זאת?

הא' בן־חיים: אני רוצה להסביר את עמדת הוועדה. מה שאתה מציע, הא' רבין, לא היה בסדר היום. הוועדה אמרה, שהיא דנה בִּיש. כאשר יוסדר הִיש, תהיה שאלה אחרת: לאחר שהחלטנו, שיש שני משקלים, שכל אחד מהם קיים, מה נעשה להבא במלים חדשות? איננו דנים בכך עכשיו. יכול להיות, שיש מקום לשאול את השאלות, אבל רק לאחר שנחליט מה קורה במציאות. (הא' רבין: זו חצי החלטה.)
אמרנו: עֶקְרוֹן גזור מן השם עֶקֶר בתוספת -וֹן, ולא מן השורש או הפועל עֶקֶר. על חֶלְמוֹן זה לא חל.
זו שאלה של דיון אחר. באנו להסביר את המחלוקת. מה שאתה מעלה זה השלב הבא.

הא' רבין: אני מבקש להעלות את השאלה, ואז אביא רשימה של המלים החדשות שאפשר ליצור.

הא' אברמסון: אילו הציעה הוועדה מונח כמו שְׁנִיֹן או צְבִיֹן, היו אומרים שזה יבלבל. למה להעלות שאלות תיאורטיות, מה יקרה אם נחדש מלה, ולהכניס אותנו למלכודת זו? ליצור שני משקלים מאותו שורש לשני עניינים שונים?

הא' רבין: מדוע לא נקרא לזה משקל אחד בשתי צורות?

הא' אברמסון: אתה מציע, שניצור מלים בהוראות שונות?

הא' רבין: אני רוצה להסיק מסקנות ממה שכתוב: שני משקלים.

הא' אברמסון: אם מישהו יציע מונח כזה, הוא לא יתקבל. למה לנו לעסוק בזה עכשיו?

הא' אירמאי: דעתי נוחה מן ההצעה, אך יש לי כמה הערות. ראשונה - את ההודעה לא קיבלתי לפני הישיבה, ולכן לא יכולתי להתכונן באופן רציני לדיון. יש בידי רשימה מלאה של כל קביעות האקדמיה ושל כל המלים שבמילון אבן-שושן בשני משקלים אלה. הרשימה שניתנה כאן אינה מלאה. אעיר הערות מתוך התרשמות רגעית, אך את הרשימה המלאה כבר שלחתי למזכירות, כך שאפשר להתייחס אליה. ציינתי בה - למקרה שמישהו יתקשה - את המשמעות המקורבת של המלים.

אני מקבל את גישת הוועדה, שתחילה יש לדון בִּיש, ובעתיד נדון במה שיבוא. בהערה מוזכרים מונחים נדירים ומיוחדים. איני מתייחס למונחים נדירים, אלא לקביעות האקדמיה. אם קבעה האקדמיה מונח, ואפילו הוא נדיר, היא חייבת להתייחס אליו ולשקול, אם הקביעה היא נכונה או לא, שאז יש לשנותה. אם קבעה האקדמיה קביעות סותרות, למשל, אם קבעו שתי ועדות אותה מלה, האחת בפֶּעֶלון והשנייה בפֶּעֶלון, והמליאה אישרה זאת, יש הכרח - גם אם המלה נדירה - לדון ולהחליט. לדעתי יהיה צורך לדון

בהמשך עבודת הוועדה גם במלים אלה.

לא הייתי מתייחס לא למילונים ולא ל"מלים רווחות", משום שאיני יודע מה זה מילון ומה הן "מלים רווחות". קביעה כזו תהיה, בעל כורחנו, שרירותית. לאחר שקבעה הוועדה עמדה ברוב קולות והביאה אותה לאישור המליאה, עלינו לקבל החלטה ברוב קולות. איני רואה דרך אחרת.

הייתי מציע להוסיף כלל מפורש, שמלה הגזורה משם-עצם אחר תהיה במשקל פֶּעֶלון. ייתכן שצריך להוסיף שמות בעלי חיים ושמות צמחים.

לדעתי צריך להחליט מהו המשקל המועדף, או שאין העדפה והיד חפשית. הוא הדין לגבי מלים זרות. מוכרחים להחליט בכל מקרה, באילו צורות להשתמש. אני מציע, שהערה זו תתפתח לכלל או לרשימה נוספת. נדמה לי שהמלה פֶּזֶמון היא מלה זרה. אם היא מלה זרה, מדוע הוכנסה כאן, כשהמלה המָנון לא הובאה?

אני מניח, ששתי הרשימות כוללות את כל המונחים שבמקרא. אך איני רואה כאן אָבִיון.

הא' אבן-שושן הציע, שנחליט על מלים שיש לגביהן שתי הצעות. אני מסכים, שעלינו להחליט, ומה שנחליט אשתדל להכניס בחיים, ואני מקווה שגם אחרים יעשו כן. לאחר שתיגמר הרשימה, נצטרך להחליט, כיצד ליצור את הריבוי ואת הנטייה. זו פרשה נוספת.

הא' מלצר: השאלות כבר נשאלו מפי החברים. במקום לנהל ויכוח כללי על הכללים, אני מציע לערוך פשוט הצבעה ניסיונית על כל המלים האלה לפי הסדר שבו הן הובאו, ונראה על מה יש עוררין ועל מה לא.

הא' גולדנברג: ההודעה מתחילה במלים: "הוחלט שבלשון העברית קיימים שני משקלים נפרדים". נראה לי שיש פה אי-הבנה מסוימת שלנו לגבי מעשינו. מה שיש בלשון העברית - זה לא עניין להחלטה. אני מבין את עבודתנו כקביעת הלכות. אם יש בעיה דקדוקית, שאין בה הכרעה בלשון, וצריך לקבוע דרך שננהג על פיה, קובעים זאת. אבל שיש שני משקלים - זוהי עובדה, בין שנצביע בעד או נגד. אליבא דידך, אף שהצבענו נגד הקביעה שיש משקל אחד סֶפֶרן ומשקל אחר קֶבֶלן, מציאותם של שני משקלים כאלה עדיין עובדה היא.

מונחת לפנינו רשימה של מלים בשני משקלים, שיש ביניהם דמיון מסוים, ויש צורות הנמצאות בשניהם, ויש התלבטויות בלשון לגבי שניהם. החלק הראשון בהצעה מזכיר צורות הנמצאות במקרא. אם אנו קובעים על פי התייעוד בלשון, מדוע נפסיק במקרא את התייעוד הלשוני? נראה לי, שתפקידו של מילונאי הוא לתעד את מה שיש בלשון. הוא חייב לתעד גם צורות שנחשבות בלתי-תקניות.

לגבי מצאי הלשון אין לנו מעמד אלא כחוקרים. אם דבר זה נכון לגבי המקרא, הריהו נכון גם לגבי תקופות אחרות בלשון. הקביעה, שהראשונים כבני-אדם ואנו כחמורים, מסלפת את התפתחות הלשון מעיקרה.

אילו הייתה עומדת השאלה לקבוע הלכה כדי ליצור יתר אחידות במלים החדשות שייגזרו מטעם המוסדות או מטעם האקדמיה - אז ניתן להתווכח. אבל לגבי מלים קיימות, אם יש במסורת אחת צורה אחת, ובמסורת שנייה צורה אחרת, האם נקבע שזו נכונה וזו לא? שזו מקובלת, וזו לא? וכי במילון, שבו אדם מחפש מה יש בלשון, אסור להביא צורה אחרת?

אם איננו נדרשים לקבוע הלכה, איני יודע, איזה מעמד בכלל יש לנו. להחליט שדבר זה יש, ודבר זה אין – לא זוהי סמכותנו כאקדמיה. את העובדה, שיש מלים בשתי צורות, איננו יכולים לשנות.

הא' בן-חיים: יש כאן טעות קטנה. נראה שהניסוח הקצר לא יצא ידי חובת הבהירות. אין כוונת הוועדה לקבוע מה יש בלשון בכלל, אלא מה צריך לומר בלשון זמננו. הרקע הוא לשון ימינו. ולזה התכוונו בביטוי "בלשון". איננו עוסקים אלא בהלכות לשון. הוועדה ידעה, שיש צורות אחרות. ולמה דנה הוועדה בכך? כי במסורות בעל פה ובכתב יש חסרון, אף על פי שבמקרא יש רק חסרון.

תיעוד המקרא – המקרא הטברני – מקובל וידוע. החומר הזה נאסף על ידי תיעוד, במידת היכולת תיעוד מדויק, מהמקרא, מהמשניות. על התפילות והפיוטים אין עדיין תיעוד ממצה.

הא' גולדנברג: איזו צורה הייתה ללשון העברית, לו צמצמנו את הצורות והחלטנו שיש רק צורה אחת, ולו המלצנו שהשנייה תיחשב כאילו אינה קיימת? בחילופים העקשניים שבין הצורות השונות יש משהו שהוא חלק מן המבנה של הלשון.

הא' אירמאי: דומני, שמנתי ארבע-חמש מלים שיש לגביהן פלוגתה. אין פלוגתה, שיש מציאות לשונית של שיבושים, שהם פרי חוסר ניקוד בעברית. זו לשון שאין בה ווקאלים, ולכן נוצרים דברים משונים. אחד התפקידים שלנו הוא לעקור את הקוצים ולקבוע הלכה בדברים שנראים, כאילו הם מקרי גבול. אפשר להפיץ את הרשימות הנכונות ולומר, שאין טעם לומר רשיון בשעה שיש מלה רשיון (הא' אבן-שושן: זה נסמך). איני יודע, מדוע להפוך קשרון לכשרון, או פתרון לפתרון. ודאי שאין טעם להפוך את שויון לשויון. אין טעם להפוך את דמיון לדמיון, אלא אם כן אנו מצמצמים את משמעו. יש טעם מיוחד, אם אנו באים להבדיל בין דמיון (פנטזיה) לבין דמיון, תכונת הדבר הדומה.

תפקידנו הוא לפסוק הלכה. לא מדובר כאן בלשון, הקיימת בדיבור במשך מאות רבות בשנים. זו לשון הנתונה בהתהוות, ולכן צריך לעזור לה, ולא רק לתאר אותה. בייחוד נשקפת סכנה – כאשר מדובר בחוקרים מלומדים רבים – שייסופו בעיות על הקיימות. איש אינו מעלה על הדעת לומר דבר אחר אלא זקרון. אבל אם יש במקרא זקרון פעם או פעמיים, זו ממש סכנה, לדבריהם. אבל הבעיה אינה ממשית, ולכן למה נעורר אותה? הוא הדין אם יש פעם אחת פדיון. (הא' מדן: לא במקרא.) אין בעיה לגבי פדיון או זקרון. כל העניין נוצר מתוך סברה מורפולוגית בנוגע למוצאן של המלים. וכך אנו יכולים להגיע לאוניפורמיזציה מיותרת לגמרי. מישהו עלול לומר: יש משקמ ויש מזמור, אולי נאחד את המשקל. ב"ה, יש צורות שונות.

כאן יש רשימה של מספר דוגמאות, בלי לבדוק במילונים. ליד כל אחת מהן יש 20-25 דברים מקובלים. אני פותר את בעית העתיד, מה עתידים לחדש. אך העתיד כבר ישנו, הוא קיים, וכבר חידשו הרבה מלים. כדאי לוועדה להכין רשימה שלמה, כדי להסתכל בקווי ההתפתחות של החידושים האלה. אין צורך ליצור תיאוריות מיוחדות בנוגע למלים מופשטות. לפעמים זה נוצר מתוך שורש, שיש בו אותיות בכ"פ רפות. לכן המשקל פעלון מתאים יותר ממשקל פעלון, שבו אותיות אלה הולכות לאיבוד. לא במקרה יש שפיון, קפיון.

הא' גולדנברג: בשקרון, עפרון – זה להפך.

הא' ברוידא: חידשו גם מתוך תשומת לב לצורות הנשמעות לאוזן, גם ביחס לאותיות רפות.

הא' גולדנברג: אין זה עניין של ניקוד. הצורה היחידה שיש בה הבדל היא הצורה של יחיד בנפרד. משקל אחד מתפשט כאן על חשבוננו של אחר.

הא' צרפתי: יש שתי אפשרויות - להחליט או שלא להחליט. אפשר גם שלא להחליט, כי גם בעברית וגם בלשונות אחרות יש לעתים צורות אלטרנטיביות למלה אחת. אם להחליט - נראה לי שיש קו שלא לקחו אותו בחשבון, אף על פי שהוא בולט לעין. אם נתבונן ברשימות שלפנינו (הן רשימת הוועדה הן הרשימה של הא' אבן-שושן) מיד נראה כי המשקל פעלון הרבה יותר מצוי מאשר פעלון. כך כבר במקרא: 8 מלים על דרך "אָבְיוֹן" ו-28 על דרך "בְּיָיוֹן". לכן כדאי לכוון את הדברים כפי שנטיית הלשון רומזת, ובכל מקרה של ספק יש להעדיף את המשקל פעלון השכיח יותר.

אני מציע לשנות בהצעת הוועדה את האמור לגבי "חסרון" ולנסח ניסוח הפוך: לכלול "חסרון" ברשימה של המלים במשקל פעלון ולומר שאפשר לכתוב גם "חֶסְרוֹן". (הא' אבן-שושן: במקרא יש רק "חֶסְרוֹן"). הייתי סוטה מן המקרא. בכל מלה שיש בה שתי אפשרויות, הייתי מעדיף את המשקל פעלון.

הא' אורני: אני מביע אכזבה מן הוויכוח. למה לדבר על פסילת מלים שאין בהן פסול? מלים אלה טובות, מצויות, משמשות. אין לנו על מה לגזור במלים אלה. הכלל צריך להיות: מלה שאין בה פסול, לא תיפסל. צריך לומר: מותר, ואם יהיה צורך, יש מקום לחדש במשקל פעלון. אם השוני הוא, כפי שאמר הא' גולדנברג, רק בצורה של נפרד יחיד, ובכל הנטייה הם שווים, אם נחדש מלה, אנו מביאים אנשים לידי בלבול. יש "חוב" ויש "חובה". צורת הריבוי שווה. האומנם בגלל זאת נפסול אחת מהן? אני מציע שלא לפסול מלה שקיימת, ולקבל את הדברים כמות שהם.

הא' בן-חיים: רְשִׁיוֹן - רְשִׁיוֹן, כל אחד במקומו מונח. אפשר לומר כך או אחרת.

הא' אירמאי: בתקנות יש חובה להשתמש בצורה אחת.

הא' אורני: קל לפתור זאת. אם יש שתי צורות, אני מציע לך לאחוז בצורה שכתובה במילון של אבן שושן בתור נוסח ראשון.

הא' אבן-שושן: איני רוצה להיות הפוסק. אני רוצה להסתמך על האקדמיה.

הגב' הראבן: יש מלים, שבלשון הדיבור רק משקל מאפשר להבדיל ביניהן כגון קְמָשׁוֹן - שם הצמח; קְמָשׁוֹן - שם המחלה. משקל קְמָשׁוֹן מקובל למיני מחלות דוגמת שְׁדָפוֹן ויִרְקוֹן.

הא' אברמסון: לשאלה של הא' גולדנברג: מדוע דווקא עצרו ומתחו את הקו בלשון המקרא, ולא בלשון חכמים? איני יודע מי היו חברי הוועדה, אבל אני יודע, שרוב החברים עוסקים לאו דווקא בלשון המקרא אלא הרבה מאוד בלשון חכמים. הכלל בהלכה, שאין כוח בידי חכמים לאסור דבר שמפורש בתורה, זה כלל נקוט. ללשון חכמים אין לקהל גישה. איני יודע, מה כתוב בכתבייד שונים; במקרא - אני יודע. לכן חשבו, שלא יהיה תמוה בעיני אנשים אם כתבים, שבמקרא זה אחרת. זה היה הלך המחשבה של חברי הוועדה. מה תועלת יש בשתי הרשימות גם יחד? לשם מה מביאים אותן להצבעה? האם כדי לומר, שמלים אלה קיימות בלשון, צריך להטריח את החברים שיבואו ויתווכחו? ברור, שהכוונה היא, שזה ישמש כעין קו מנחה לאלה שיבואו לחדש מלים. מלים במשקל פעלון הן מעטות; מלים במשקל פעלון מרובות יותר. על כן נוח יותר לחדש מלים לפי משקל זה.

הוועדות ינהגו לפי דרך זו. מצאנו את העובדות האלה. זהו פועל יוצר. כל אחד מסיק מסקנות.

הא' בן-חיים: אני מבקש להסביר את דעתי: מדוע כמה דברים חסרים מן ההצעה? אני שמח, שהחברים, ובעיקר הא' צרפתי, כיוונו למה שהיה ועתה איננו. הכנסנו את ההנמקה למען שלום-בית בוועדה. כך קורה, כאשר מתפשרים. הייתה הצעה להעדיף פעלון ולתת הנחיה והדרכה לעתיד.

אני פונה אל חוקרי הלשון המלומדים, שדרכם לעסוק בתורת הדקדוק. יש הבדל בין תלמיד חכם מובהק, שנון, היודע הכול, לבין רב היודע קצת פחות, אבל יודע לפסוק הלכה בחיים. מובן מאליו שעלינו להשתדל לדעת את הסיבות ההיסטוריות, זה צריך להיות רקע לדיוננו. אך אנו נדרשים לפסוק הלכה. זהו תפקידנו בכותלי האקדמיה בישיבות המליאה: - לפסוק הלכה. דרישה זו לא באה מאת הוועדה. לפעמים באה שאלה מן הכנסת לגבי ניסוח של חוק וצריך לתת את התשובה. את התשובה אנו רוצים לשבץ במסגרת הכללית. אם יכתוב אדם "השדה שקניתי אותה", איני יודע אם תסכים האקדמיה לכך, אף כי זה נוהג בלשון חכמים. כל יום מעלה דברים חדשים התובעים תשובה. מחומר רב הידוע לנו אנו צריכים לפסוק לדורנו, לזמננו. כל דבר מתנה בזמן. יכול להיות שתשתנה ההחלטה בעוד עשרים שנה. אנו עושים מעשה של פסיקת הלכה, וטוב שנשכח, שאנו עוסקים גם במחקר ויודעים עוד צורות שאפילו המשכילים לא שמעו עליהן. אני יודע שיש במקורות פדיון, ואני יודע שאומרים פדיון.

ולהיסטוריה של הלשון: משקל "פעלון" הוא חידוש עברי. אין "פעלון" בלשון שמית שאינה כנענית. יש משקל שמתאים לו בעברית פעלון ויש פעלון. כללי הדקדוק העברי עושים רעבון מכאן וצמאון מכאן; השומרונים אומרים צמאון, רעבון. משקל זה הופך להיות בחיריק. המשקל האופייני לעברית הוא פעלון, שאין לו רע בלשונות השמיות. אף על פי שבעברית אנשים משתדלים שלא לשנות צורות, והיה צפוי שיהיה רק פעלון בעברית של ימינו, הנה פעלון קיים.

לכן אמרתי, שאני ממליץ שלהבא נחדש בצורת פעלון (וזה לא קשור לסרטון, ילדון, הגזורים מן הסגוליים). אמרו חברים: לא ייתכן, מוטב שלא להיכנס לעתיד; נראה, איך זה יתקבל. אם זה יתקבל, אפשר לבנות על כך. המליאה היא שנתנה את ההנחיה. היא אמרה לוועדה, שיהיו שתי צורות, ובלבד שתגדירו כל מלה, לאיזו קבוצה היא שייכת. בכמה מלים לא הסכמנו למשקל אחד. קשיון אינה מלה מקובלת. הצבענו עליה. ביקשנו מהחברים לשלוח בכתב הצעות, אם יש להם. לא הגיעו הצעות אלא מחברנו הא' אירמאי. בהערות כתבנו: במקרא מצוי כך, כדי להראות לפי אילו קווים הלכנו. בנוסח הסופי לא ייזכר המקרא, כי הדברים מכוונים ללשון העברית לבתי-הספר, לציבור. אם מישהו מציע להעמיד לדיון מלים מסוימות, נדון בהן. מה שלא יובא לדיון, יתקבל. הוועדה תצטרך אחר כך למצוא ניסוח מתאים למציאות החדשה. אי אפשר לדרוש ניסוח מראש. התקדמנו צעד אחרי צעד.

הא' אירמאי: בהתאם להערת חברנו הא' אורנן בישיבה הקודמת, ביררתי ומצאתי שהערתי נכונה. מרבית המלים במשקל פעלון מתארות מושגים מופשטים. אני מציע לנקוט זאת ככלל לגבי מלים בעתיד.

הא' בן-חיים: איננו מדברים על העתיד.

הא' אירמאי: פעלון - לגבי כל מושג מופשט.

הא' ברוידא: בהחלט לא.

הא' אברמסון: איננו דנים על העתיד, אלא על מה שהוגש לנו. איני יודע, אם יש הרבה מלים שעליהן יש עוררין.

הא' ברוידא: המליאה קראה את המלים ומקבלת את רוח הדברים. להווי ידוע לכולם, שבכל אחת מהרשימות חסרות עשרות מלים, שהן קיימות בלשון החיה.

הא' בן־חיים: מה חסר?

הא' ברוידא: רשמתי על פי הזיכרון 25 מלים החסרות בכל רשימה.

הא' בן־חיים: כתוב בפירוש, שמוצא מכלל דיון כל דבר שאינו גזירה מפועל ואיננו קשור לפועל. הוצאנו טמיון. (הא' גולדנברג: עֶפְרוֹן) לא צריך להיות. עֶקְרוֹן - הוצא.

הא' ברוידא: עשרות מלים חסרות.

הא' בן־חיים: הן הוצאו בכוונה.

הא' אברמסון: הוועדה עיינה ברשימה של הא' אירמאי. נאמר: "בירור מדויק של כל השמות ייעשה לאחר החלטת המליאה".

הא' מלצר: צריך לשמוע, אם יש ערעור על מלים שברשימה. צריך לקרוא את הרשימה.

הא' ברוידא: מלבד הנחיה כללית, מלבד קבלת החלטה, אני מציע לדון במספר מלים שהן מסופקות: דמיון, רשיון, פתרון, כשרון, שוויון. (הא' צרפתי: סרחון).

הא' אבן־שושן: דמיון, חסרון, כשרון, פתרון, שוויון, רשיון.

הא' ברוידא: החלטנו שיש חֶסְרוֹן וְחֶסְרוֹן.

הא' אברמסון: אני מבקש להצביע על הרשימות, חוץ משש המלים שהוזכרו.

הא' ברוידא: רְיָוִן - אני מציע להעביר לרשימה השנייה.

הצבעה

בעד ההצעה לאשר את הרשימות חוץ מן המלים שהוזכרו - 14

נגדה לא הצביע איש

הרשימות של המלים השקולות במשקל פֶּעֶלוֹן ובמשקל פֶּעֶלוֹן - חוץ מן המלים שהן בספק כפי שפורטו - נתקבלו.

הא' אברמסון: כיצד ננהג? מה יהיה דינן של המלים שהוצאנו מהרשימות? האם אנו רוצים שתהיה צורה אחת, או רוצים לשנות את הצורות שקבעה הוועדה? מה אנו רוצים להשיג בהצבעה על מלים אלה?

הא' אירמאי: על כל מלה נדון לחוד.

הא' אבן־שושן: נעשה הצבעה ניסיונית.

הא' אורנן: נציע להשאיר את המלים האלה בשתי צורות.

הא' אברמסון: נצביע, אם תהיה צורה אחת או שתי צורות.

הא' בן־חיים: יש בעיה של 6 מלים. על 3 מלים הציעה הוועדה שתי צורות. אולי זו תהיה פשרה: לאותן מלים מעטות, שיש עליהן מחלוקת, תהיינה שתי צורות.

הא' אבן־שושן: אני מציע לקבל הכרעה מהי עמדת האקדמיה.

הא' אורנן: נצביע, אם מניחים לשתי צורות להתקיים, בעיקרון.

הא' בן־חיים: ההצבעה תהיה: מי בעד שתי צורות, ומי בעד צורה אחת?

הא' אברמסון: לחלק גדול של מלים הציעה הוועדה שתי צורות: חסרון, כשרון, פתרון.

הא' אורנן: אני מציע הצעה מרחיקת לכת: עקרונית שתי הצורות קיימות, ושתיהן נכונות. המליאה אינה מחליטה לפסול צורה אחת.

הא' אברמסון: לגבי מחצית מרשימת המלים האלה כבר הציעה הוועדה שתי אפשרויות ולא ראתה אפשרות לפסול צורה אחת. כל הוויכוח יכול להיות על עוד שלוש מלים: דמיון, רשיון, שוויון.

הא' אבן־שושן: אני מתנגד להצעת הוועדה, שבמלים אלה תהיינה שתי צורות. אני מציע שהמליאה תחליט, שגם למלים אלה תהיה צורה אחת בלבד.

הא' ברוידא: האקדמיה צריכה להחליט מה נכון. אם יאמר אדם כְּשָׂרוֹן, האם ילך למאסר? בכל זאת צריך לפסוק איזו צורה היא הנכונה. אמנם שתי הצורות קיימות, ואחדות מהן נולדו מתוך שיבוש או מחוסר ניקוד. אני מציע לקיים את חֶסְרוֹן, שנהוג זה דורות, ובנוגע לכל השאר לומר: כְּשָׂרוֹן, רֶשְׁיוֹן, דְּמִיוֹן, אלא אם כן נחליט על דְּמִיוֹן במיוחד למשמעות similarity.

הא' אברמסון: צמצמנו את הוויכוח לשלוש מלים: דמיון, רשיון, שוויון.

הא' מלצר: אני מציע לדון בכל מלה בנפרד.

הא' אבן־שושן: אם נקבל את ההצעה של הא' אורנן, אין מקום להצבעה על המלים. הוא מציע לקיים את שתי הצורות הקיימות.

הא' אברמסון: נצביע קודם על הצעת הוועדה.

הא' אורנן: הצעה מרחיקת לכת מצביעים בה תחילה. זו הצעה עקרונית.

הא' אברמסון: היא חלה על שלוש מלים.

הא' בן־חיים: נתברר שכל הוויכוח נוגע לשש מלים. לגבי שש מלים יש שתי הצעות: האחת - שתהיה רק דרך אחת, והשנייה - שתהינה שתי דרכים. נצביע על שתי הצעות אלה אחת מול השנייה.

הא' אורנן: צריך להיות ברור, שהשאלה היא עקרונית.

הא' אברמסון: על מה אנו דנים? לא עוררו שאלות על מלים אחרות. אי אפשר להגניב החלטה עקרונית ולהחילה על כל המלים.

הא' בן־חיים: מדובר על שש מלים.

הא' ברוידא: אני מערער על כך, שיש שתי צורות.

הא' אברמסון: נצביע על האפשרות שתהינה שתי צורות במלים מסוימות שפורטו.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה, שתהינה שתי צורות למלים שפורטו (6-7 מלים) - 7
נגדה - 8

ההצעה, לאפשר שתי צורות למלים שפורטו, לא נתקבלה.

הא' אברמסון: משלא נתקבלה ההצעה, שתהינה שתי צורות, עלינו להצביע על כל מלה ומלה בנפרד ולהחליט מה תהיה צורתה, לפי איזה משקל. המלה הראשונה היא - דמיון.

הא' ברוידא: האם מציעים להפריד את המשמעות?

הא' אברמסון: שאלה זו איננה עומדת לדיון.

ה צ ב ע ה

בעד דמיון - 13
בעד דמיון - 1

נתקבלה: דמיון

בעד שניון - 14
בעד שניון לא הצביע איש

נתקבלה - שניון

בעד פתרון - 9
בעד פתרון - 7

נתקבלה: פתרון

- בעד חֶסְרוֹן - 2
- בעד חֶסְרוֹן - 12

נתקבלה: חֶסְרוֹן

הא' ברוידא: אי־אפשר להכריע בין חֶסְרוֹן לחֶסְרוֹן.

הגב' בהט: במקרא יש חֶסְרוֹן.

הא' ברוידא: אני מבקש להצביע בעד שתי הצורות. איך אפשר לקבוע שאסור לומר חֶסְרוֹן?

הא' בן־חיים: הייתה שאלה ברורה. היו מלים ברורות, שחברים הציעו לאפשר לומר אותן בשתי צורות, וחברים אחרים הציעו רק דרך אחת; נפל הפור על דרך אחת. אי אפשר להציע דרך שנייה.

הא' ברוידא: לגבי עובדות קיימות? הייתה טעות. עובדה היא, שיש חֶסְרוֹן ויש חֶסְרוֹן.

הא' מלצר: סימנתי, שחמש מלים מתוך השבע צריך להשאיר בשתי צורות.

הא' אברמסון: במקרא כתוב חֶסְרוֹן.

הא' ברוידא: זה אומר ששתי הצורות קיימות.

ה צ ב ע ה (המשך)

- בעד חֶסְרוֹן - 6
- בעד חֶסְרוֹן - 9

נתקבלה: חֶסְרוֹן

- בעד חֶסְרוֹן - 4
- בעד חֶסְרוֹן - 10

נתקבלה: חֶסְרוֹן

[השלמה לרשימת השמות במשקל פֶּעֱלוֹן: אָבִיוֹ, שְׂרִיוֹ ובמשקל פֶּעֱלוֹן: קָמְוֹן. כד נמצא ב"הצעת מילואים להודעה למליאה". - הערת העורך המבלה"ד]